

Türkiye’de Şehircilik Kongreleri

Evren AYDIN*

Türkiye’de, 1977’den bu yana her sene düzenlenen şehircilik günü toplantılarının yanı sıra, şehirciliğimizi yakından ilgilendiren birçok konuda seminer, sempozyum ve kongreler düzenlenmekte ve başta şehir plancıları, yerel yönetimler olmak üzere birçok meslek grubunun istifade edeceği birikimler bir araya getirilmektedir. Bu çalışmada şehircilik ile ilgili önemli konuların tartışıldığı Türkiye Şehircilik Kongreleri ile Habitat II kent zirvesinde tartışılan konulara kısaca değinilecektir.

Türkiye I. Şehircilik Kongresi

Arjantinli akademisyen Prof. Carlos Della Paulera, 1949 yılında, “Dünya Şehircilik Günü” fikrini ortaya atar ve bu günün, şehircilik sorunlarının tartışıldığı bir uluslararası hatırlama ve düşünme günü olması niyeti ile, ilk toplantının 1950’de Buenos-Aires’te yapılmasını sağlar. Bu tarihten sonra, 8 Kasım her ülkede planlama sorunlarının tartışıldığı gün olarak kararlaştırılır. Türkiye’de Dünya Şehircilik Günü komitesi 1964’te kurulmuş ve başkanlığına K. Ahmet Arü getirilmiştir. 1977 yılına kadar mesajlar ile bu etkinliğe katılan Türkiye bu tarihten sonra sadece mesajlar ile yetinmeyerek Dünya Şehircilik Günü Türkiye Daimi Komite Sekreteryası’nı oluşturmuş ve 8 Kasım 1977’de eski Türk şehirlerine dair bir seminer ile ilk oturum gerçekleştirilmiştir. 1978, 1979 ve 1980 yıllarında İstanbul’da kolokyumlar şeklinde devam eden bu etkinliklere ilginin zamanla azalması, bir değişikliğe gidilmesi fikrini doğurur. Bu değişiklik Dünya Şehircilik Günü etkinliklerinin, şehir planlama eğitimi verilen üniversitelerin bulunduğu kentlerde dönüşümlü olarak yapılması kararıdır. Dünya Şehircilik Günü Türkiye Daimi Komitesi’nin bu kararı üzerine, ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, TMMOB, Şehir Plancıları Odası temsilcileri bir araya gelerek yapılacak olan etkinliğin komitesini seçer.

Daha önceki şehircilik günü kolokyumlarında kurumsal temsil ön planda iken, 1981’den itibaren ilginç çalışmaları olanlara öncelik verilmiştir. Bildiri seçimindeki en önemli kriter, görgül araştırmalara dayanmış olmasıdır.

İlk kez bu denli yaygın bir katılım olması, kent tarihlerinden çevre sorunlarına ve meslekî iş bölümüne kadar birçok konuyu içeren bildiri sunumları ve çok sayıda şe-

* İstanbul Üniversitesi Mühendislik Fakültesi İnşaat Mühendisliği Bölümü Lisans Öğrencisi.

hir araştırmasının yapılması gibi gelişmeler neticesinde, 1981 kolokyumu, sade bir şehircilik günü etkinliği olmaktan çıkar ve Türkiye I. Şehircilik Kongresi olarak anılmaya başlar. Bildiri sunanların sadece şehir planlamacıları olmaması ve değişik toplum bilim alanlarından katılımların gerçekleşmesi, birbirinden farklı birçok araştırma disiplininin dikkatlerini kent olgusu üzerine yoğunlaştırarak ciddi bir etkileşim sağlamıştır. 3 gün süren kongrede 68 kişi tarafından hazırlanan 54 tebliğ sunulmuştur.

Böylesine yoğun bir etkinliği (kongre), her sene şehircilik gününde tertip etmenin zorluğu nedeniyle, Dünya Şehircilik Günü; 1981'den itibaren, her beş senede bir bir kongre, ara senelerde de *kolokyum* adı altında kutlanmaya başlanmıştır.

Kongre ve kolokyumlar belirlenen bir tema etrafında gerçekleştirilmekteyse de, I. Şehircilik Kongresinde belli bir tema söz konusu değildir. Kongrenin zenginliğini sağlayan özelliklerden biri olan bu durum, aynı zamanda, Türkiye'nin kongre dönemine kadar geçen tarihinin çok boyutlu bir özetiştir.

Kongrenin oturum başlıkları; "Türkiye Kentlerinin Yapısı", "Türkiye Kentlerinin Tarihi", "Gecekondu-Konut", "Kent İçi Ulaşım", "Kent Planlama Tasarımının Eğitim Yöntemleri", "İmar Planı Uygulamaları", "Yerel Yönetimler ve Planlama Hukuku", "Tarihsel Çevre Koruması", "Çevre ve Kıyı Kullanımı" ve "Meslekler Arası İlişkiler Açısından Çevre Düzenlemede Uzmanlık Alanları Ayrışımı" olarak belirlenmiştir.

Kongreyi -benzer tebliğleri bir arada değerlendirmek suretiyle- 8 başlık altında değerlendirmeyi uygun gördük. Kongrede sunulan bütün tebliğler 2 cilt olarak yayımlanmıştır.¹

Türkiye Kentlerinin Yapısı

Az gelişmiş ülkelerin metropolitenleşme süreçlerini inceleyen M. B. Kıray, sanayi öncesi yerleşmeleri Osmanlı örneğinde inceler (s. 1-11). M. Balamir, Türkiye'de kentleşmenin nüfus ile ilişkisini ve inşaat sektöründeki dalgalanmaları ve sebeplerini; nüfus hareketliliği, göç gibi unsurları ele alarak incelemektedir (s. 13-51). Yeryüzünde her şeyin bir sahibinin bulunduğunu, bu sahibin de ya herhangi bir kişi ya da kamu olduğunu vurgulayan F. Ü. Aren, özel mülkü açıklamaya gerek duymaz. Kamu malını ise sınırlı olandan sınırsız olana doğru sıralamaktadır (s. 55-65).

Türkiye Kentlerinin Tarihi

İzmir 1850 yılında gerçek bir vilayet olup, bir vali yönetimi altına girmiştir. R. Beyru; önce 1850'den önceki İzmir'in fiziki şartlarına değinir ve ardından da yabancı kaynaklara ve dönemin bazı gazetelerine dayanarak ortaya koyduğu İzmir'in, Osmanlı'nın en büyük şehirleri arasında bulunmakla beraber, pek de iç açıcı bir durumda olmadığını vurgular (s. 133-142). E. Derya; İstanbul limanının kuruluşunu anlattığı tebliğinde, limana olan ihtiyaç 1850'li yıllarda hissedilse de, gerek organizasyon yapılması gerekse de teknik araştırma ve yapı şekillerinin saptanamaması sebebi ile limanın 1882 Nisanından önce yapımına başlanmadığını belirterek limanı yapan şirket ile devlet arasındaki ilişkilere değinmektedir (s. 145-168). T. Çavdar kent içi ulaşımı-

¹ *Türkiye I. Şehircilik Kongresi*, Ankara: ODTÜ, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 1982.

nın gelişimini Şirket-i Hayriye örneği ile ele alır. Boğaziçi'nde düzenli gemi seferlerinin, 1851'de Şirket-i Hayriye'nin kurulması ile başladığını belirten Çavdar, Şirket-i Hayriye'nin tarihini anlatmaktadır (s. 169-181). Batıkent Ankara şehir merkezinin 15 km. batısında, 1035 hektarlık alan üzerinde 300.000 kişilik bir toplu konut projesidir. 1977-1980 dönemi belediyesinin hızla uygulamaya koyduğu proje, 1980 sonrasında da devam ettirilmiştir. Tebliğinde öncelikle siyasa sürecine değinen K. Göymen, bu süreci aşamalarına değinerek açıklamaktadır. K. Göymen tebliğinde son olarak, siyasanın izlenmesi ve değerlendirilmesi aşamasında ortaya çıkabilecek zorluklar üzerinde durmuş, bu safhada siyasanın özen gösterilmesi gereken etkilerine vurgu yapmış ve buna rağmen siyasanın tamamının veya bir kısmının başarısız olması durumunda da, bu başarısızlıkların sebebinin aranması gereken yerleri tespit etmeye çalışmıştır (c. II, s. 107-136). H. Ceylan, A. Çetinel ve S. Göksu, Ankara Gölbaşı'ndaki gelişmelere dikkat çekerek Gölbaşı planlama çalışmalarını değerlendirirler (c. II, s. 421-431). Trabzon kentinin uzun tarihine değinen E. Aysu; Trabzon'un Cumhuriyet sonrası nüfus dağılımını inceler ve bölgelerin, şehre katıldığı dönemleri belirlemeye çalışır (c. II, s. 181-205). Karadeniz Ereğlisi özelinde, toplumsal yapı-fiziksel yapı ilişkisi üzerine yoğunlaşan Y. Ünal, öncelikle, Ereğli'nin nüfus artışına değinir. Bu nüfusun mekânsal dağılımı, eğitimi, meslekleri üzerine bir araştırma yapmak suretiyle, Ereğli'nin Demir-Çelik fabrikası öncesi ve sonrasını mukayese ederek Ereğli'de meydana gelen değişimi net bir biçimde ortaya koymaya çalışır ve bu bölgedeki iş olanakları, fizik mekân vd. alanlarda nelerin yapılabileceğine dair önerilerde bulunur (s. 101-130). O. Kuntay Tokat kentinin gelişimini anlattığı tebliğinde, Tokat'ın Hititlerden başlayarak günümüze uzanan tarihine, Tokat ve çevresini bir bütün halinde ele alarak değinir ve Tokat ve çevre yerleşimlerinin, bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtir (s. 183-194).

Amman belediyesinin, fakir vatandaşların barınma şartlarını iyileştirmek için başlatmış olduğu çalışma sürecine değinen L. Erder; yapılacak çalışmanın daha önce benzer bir çalışma yapılmamasından dolayı diğerlerinden farklı olduğunu ifade eder (s. 295). L. Erder; Ürdün'ün nüfusu hakkında malumatlar sunar ve Amman'ın tarihi hakkında bilgiler verirken de, şehrin büyüme sürecini Ankara'nın büyüme sürecine benzetir (s. 296). C. Ekler; tebliğinde, ulaşım planlamasında yöntem sorununa değinir ve ulaşımında en önemli sorunun, caddelerin gördüğü işlev ile sokakların gördüğü işlevin net olarak belirlenememesinin olduğunu belirtmektedir.

Kent Planlama, Eğitim ve Tasarım

Kişinin problem çözmek için kurgu yapabilme yeteneğine sahip olması gerektiğini belirten B. Denel, bu yeteneğin insana kazandırılabilceğini iddia eder. B. Özerdim, planlama ve çevre düzenleme olgusunun üç aşamada gerçekleştiğini vurgular. Bunlar; analiz, sentez ve sunuştur. En önemlisi, yapılacak ufak bir hatanın ileride telafisinin çok zor olduğu analiz safhasıdır. Özerdim, tebliğinin devamında, kentin çeşitli fiziksel unsurlarını (odak noktası, dalgalanmalar, sapma, iç ve dış bükey mekanlar, ahenk, davet, çıkmaz, Y tuzağı, kilit geçiş, çerçeve, heykel, kanatlar) üzerinde durarak resimler ile örneklendirir (s. 454-482).

İmar Planı Uygulamaları

T. Ünal, imar kanununun ve bakanlığın önemine dikkat çekmek için, dönemin milletvekillerinin ve Başbakanının konuşmalarından pasajlar aktararak konunun önemini farklı ağızlardan açıklar (c. II, s. 149-157). T. Gök, tebliğinde, kural dışı gelişen kentsel bölgeleri ele alır. İmar planlarında sanayi, ticaret, ikamet gibi bölgelerden bahsedilse de, imar hukukunda bir “bölgeleme” tanımının olmadığından bahseden Gök; bölgelemeyi, özellikle nazım planının yaptığını vurgular ve dış ülkelerdeki bölgeleme anlayışını ABD örneği ile açıklar. Gök, New York’un 1916’da, kentin düzensiz gelişimini önlemek için bölgeleme sistemine geçtiğini belirtir (c. II, s. 160). E. Kuntay; imar planlarının sadece toprak parçalarının kullanım biçimlerini gösteren tasarımlar olmadığını belirterek, çok daha kapsamlı bir imar hukukunun varlığından söz eder. İmar hukukunda, belediyeler ile bakanlığın konumunun zaman içindeki evrimine dikkat çeker ve bakanlık ile belediyeler arasında yetkilerin net olmadığını belirtir. Tebliğini, bu sorunlara ilişkin sorular ile tamamlar (c. II, s. 146). İmar planı çalışmalarındaki yöntemlerden biri olan, yarışma ile yapılan planları değerlendiren K. A. Aru; 1928’den itibaren yapılan şehircilik ve planlama yarışmalarını inceler ve pek de iç açıcı olmayan bir tablo koyar ortaya (c. II, s. 1-9). Ş. Aydemir, Z. Enön, S. Erkonak, O. Kuntay ve N. Ökten, Trabzon imar planını değerlendirdiler (c. II, s. 11-21). H. Kaptan, ‘İstanbul Metropolitan Alan İçinde Planlama Deneyimleri’ başlıklı tebliğinde, planlama beklentilerini özetler ve ulaşılabilecek hedefleri belirler (c. II, s. 63-79). Planlama konusu; Tuzla, Darıca, Soğanlık imar planlarının düzenlenmesidir. Z. Can ise; Antalya için hazırlanan imar planının geçirdiği sürece değinerek, imar planının kimlerin sorumluluğunda olduğunu hatırlatmış ve imar planının zorunluluğuna değinmiştir (c. II, s. 39-45).

Yerel Yönetimler ve Planlama

“Yerel özerklik; yerel yönetimlere, elektrik, su, sağlık, ulaşım gibi konularda etkinlik göstererek yerel ölçekte iyi bir hizmet verebilmeleri için tanınan bir haktır” (c. II, s. 86) diyen R. Keleş; tebliğinde, yerel yönetimlerin imar planlamasında ne derecede özerk olduğu ve ne derecede özerkliğin sağlanması gerektiği üzerinde durarak, yerel özerkliğin önemine değinmektedir. H. Ünlü tebliğinde, kısa bir tarihine değindiği belediyeciliğin, Cumhuriyet sonrasındaki gelişimini ele almıştır (c. II, s. 97-106). Bir hukukçu olan T. Sönmez; kamulaştırmanın hukukumuzdaki gelişimini irdelemenin gerekliliğini belirterek, kamulaştırma hakkının özel yasalarla verildiğini, bu yetkinin kaynağının Anayasa olduğunu ve Anayasa ile güvence altına alınan “özel mülkiyet” hakkını bir anlamda ortadan kaldıran en güçlü kamu tasarruflarından biri olduğunu belirterek kamulaştırmanın anayasal sorunlarına değinmektedir (c. II, s. 173-180).

Tarihî Çevrenin Korunması

Günümüzde korumanın, anayasada belirtildiği üzere “bir devlet politikası” olduğunu vurgulayan B. Çeçener; kültürel ve belgesel niteliği olan taşınmazların insanlığın ortak malı olduğunu, onun mülkiyetine sahip olmanın, kişilere, bu taşınmazları canlarının istediği gibi değiştirip yok etme hakkını vermeyeceğini vurgulamaktadır (c. II,

s. 255). Çeçener, 1848 yılında Fethi Ahmet Paşa’nın şahsî çabaları ile başlayan, 1973’te çıkan Eski Eserler Yasası’na kadar koruma sürecine değinerek, bu süreçte önemli bir basamak olan “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu”nun (GEEAYK) 1951’de kurulmasına kısaca değinmektedir. Koruma konusunda karşılaşılan güçlükleri gruplandıran O. Üstünkök bu güçlükleri; ‘halkın ilgisizliği’, ‘yapı teknolojisindeki değişimler’, ‘hızlı ve düzensiz kentleşme’, ‘koruma işlemlerinin pahalılığı’, ‘koruma politikasının belirlenmesi’, ‘yeterli uzman bulunmaması’ şeklinde sıralayarak açıklamaktadır (c. II, s. 272-276). Ülkemizdeki dinî yapılar, surlar, kaleler gibi askerî gücü simgeleyen yapıların korunmasına, sivil mimarinin geleneksel kent dokusunun ve tarihî çevreyi oluşturan diğer önemli yapıların korunmasından daha fazla önem verildiğini belirten İ. Okyay; tarihsel çevre planlamasının, sadece saptama ve belgeleme değil, aynı zamanda bir geliştirme projesini de içermesi gerektiğini belirtir (c. II, s. 210). E. Yaşlıca; milli parklardaki aşırı kullanıma dikkat çekerek, doğa parklarının turizm amaçlı kullanılmasının tabiatı kirleterek değiştireceğini, önlem alınmaz ise geleceğe doğal bir miras bırakamayacağımızı vurgulamaktadır. Tebliğinin devamında da, Dilek Yarımadası ile ilgili olarak 1966, 1968, 1971 ve 1978 yıllarında hazırlanan planlara değinerek, bu planların “şans eseri” uygulanmamasının sevindirici olduğunu belirtmektedir (s. 408-418).

E. Mardan ve N. Özgönül, ortak tebliğlerinde, çevre planlamadan sorumlu kurum ve kuruluşları belirleyerek, öngörülen önlemlerden geneli ilgilendirenleri açıklamakta ve ilgili kurum ve kuruluşları, bu önlemleri dikkate almaya çağırılmaktadırlar (c. II, s. 283-301). Kentsel korumada önemli diğer bir faktörün de, hava fotoğrafları olduğunu belirten A. Özdural ve T. Kanık; bu sayede doğru, güvenilir, düzenli, alana dayalı, kontrole olanak tanıyan, çabuk elde edilir ve zaman içindeki değişimi izlemeye olanak tanıyan hava fotoğraflarının vazgeçilemez bir kaynak durumunda olduğunu belirtmektedirler (c. II, s. 303-325).

Çevre ve Kıyı Kullanımı

Ülke sınırlarının büyük bir bölümünün kıyı olması nedeni ile, “kıyı ve sahil planlaması” ayrı bir önemi haizdir. Kıyı’nın tanımını, coğrafi olarak yapabileceğimiz gibi ekolojik, boyutsal ve görsel, işlevsel kıyı tanımları da yapılabilir. H. Karabey, kıyının tanımını bu şekilde yaptıktan sonra kıyı planlamasındaki en uygun çözümü tartışır (c. II, s. 351-362).

Meslekler ve Çevre

Kent planlamasına ilişkin gelişmenin kronolojisine baktığımızda, başlangıcın, 1882 tarihli Ebniye Kanunu olduğunu görmekteyiz. 1930’da bütün belediyelere imar planı yaptırma zorunluluğu getiren kanunun, önemli bir kanun olduğuna dikkatleri çeken A. Ö. Özer ve Z. Akay, “Kent Planlama Mesleğinin Kurumsallaşması” başlıklı tebliğlerinde bu sürece değinmektedirler. Özer ve Akay, kent planlamaya ilişkin mevzuatın kronolojisi ile sonlandırdıkları tebliğlerinde, hasta düşen şehirlerimizin uzman kent planlamacılarına teslim edilmesi ve planlamacılığın kurumsallaşması gerektiğini vurgularlar (c. II, s. 463-472). C. Yurteri ve S. Soyupak; çevre planlamasında çevre mühendislerinin ko-

numuna değinerek, çevre mühendislerine düşen görevleri açıklamaktadırlar. P. Ateş, peyzaj mimarisinin Türkiye'deki gelişimini anlatarak başladığı tebliğinde, peyzaj mimarlarının bu konudaki önemine değinmektedir (c. II, s. 483-491).

Türkiye II. Şehircilik Kongresi

Dünya şehircilik günü çerçevesinde düzenlenen Türkiye II. Şehircilik Kongresi; 6-8 Kasım 1986'da T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ve İstanbul Anakent Belediyesi'nin katkı ve desteği ile Mimar Sinan Üniversitesi Dünya Şehircilik Günü Türkiye Daimi Komitesi tarafından düzenlenmiştir.

Kongrenin üst başlığı "Türkiye'de İmar Hareketlerinde Yeni Dönem" olarak belirlenmiştir. Kongre'den önceki son imar değişikliği 03.05.1985'te kabul edilen ve 09.05.1985 gün 18749 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 3194 sayılı kanundur. Bu imar kanununa bağlı 4 yönetmelik ve her belediyenin kabul etmiş olduğu imar yönetmelikleri, imar kanununa ciddi düzenlemeler getirmektedir. Kongre'de bu konu ile ilgili 3 ayrı seminer düzenlenmiştir.

1. *Metropolitan Kentlerde İmar hareketleri,*
2. *Diğer kentlerde imar hareketleri,*
3. *Belediye sınırları ve mücavir alan dışındaki imar hareketleri.*

Kongrede sunulan tebliğler 1987'de tek cilt olarak yayımlanmıştır.²

3194 sayılı İmar Yasası, 28 yıllık 6785 (1605) sayılı yasa ile belirlenen imar sistemini geniş ölçüde değiştirmektedir. Yeni yasa ile plan yapma ve onama yetkisi, valiliklere ve yerel yönetimlere verilmekte, yerel yönetimlere yeni kaynak imkanları sunulmakta ve şantiyeye dönen ve düzensiz şehirler ortaya çıkmaktadır.

Metropolitan kentlerde imar hareketliliklerini ele alan ilk seminerde T. Ünal, büyük şehirlerimize yeni bir bakış açısı getirilmesi gerektiğini vurgulayarak, gerekli yasal zeminin 3194 sayılı İmar Yasası ile gerçekleştiğini belirtmektedir (s. 44-48). İlk seminerin devamında İstanbul ve Ankara Büyükşehirlerinden birer temsilci, verdikleri örnekler ile büyükşehirlerimizin mevcut durumuna değinmekte, yapılanlar ve yapılması gerekenler konusunda fikirler vermekte, şehircilik mevzuatını oluşturan kanunlara değinerek bu kanunların birbirleri ile çeliştikleri noktalarda çözüm önerilerinde bulunmaktadır. M. Çubuk, E. Taneri, C. Fındıkçioğlu ve A. Eryoldaş; tebliğlerinde, şehircilik mevzuatı ile ilgili yasaları ele alarak, bu yasaların birbirleri ile çeliştikleri noktaları, yasalardaki boşlukları ortaya koymakta ve İstanbul örneğindeki uygulamalardan çıkabilecek sonuçları tartışmaktadırlar (s. 59-73). Y. Gürsel, İstanbul'daki (s. 70-73), A. Uzel ise Ankara'daki (s. 74-78) imar hareketlerini örnekler ile açıklamaktadır. N. Vidinlioğlu, Büyükşehirlerin imar yetkilerinin tarihî süreçteki gelişimini açıklamaktadır (s. 79-83), H. Kaptan ise Şişli'deki imar uygulamalarını anlatmaktadır (s. 84-88).

İkinci seminerde ilk söz alan G. Ertaş, eski ile yeni yasa arasındaki farklılıklar üzerinde durmuş ve yeni yasayı değerlendirmiştir (s. 94-99). İ. Gülgeç, imar planlamasında İller Bankası'nın konumuna değinmekte (s. 100-105), Ş. Aydemir yeni yasadandan do-

² *Türkiye II. Şehircilik Kongresi*, Ankara: Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 1987.

ğan sorumlulukları ele almaktadır (s. 112-114). H. Ünlü, bölgesel gelişme açısından Marmara bölgesinin önemini belirtmekte ve bu bölgedeki planlama çalışmalarını değerlendirmektedir (s. 116-120). E. Aysu, Y. Ünal ve Z. Görgülü, imar planlamasındaki sorunları belirtip örgütlenme, planlama ve yasadaki eksiklikler üzerinde durmaktadır (s. 121-126).

Son seminerde F. Eke, H. İlgen, Ü. Özcan ve V. Özbilen, belediye sınırları dışındaki imar faaliyetlerinin gelişimini, "1975 Öncesi", "1975-1986 Arası" ve "Yeni Yasa Sonrası" başlıkları altında ele almış ve yeni imar kanununu değerlendirmiştir (s. 128-137). 3194 sayılı İmar Kanununu değerlendirerek, belediye ve mücavir alan dışındaki yetkili kurumları belirten. C. Güler, tebliğini, yeni yasanın getirdiği değişiklikleri sıralayarak bitirmektedir (s. 138-149). Son seminer B. Demircan'ın 3194 sayılı yasa uygulamalarını (s. 152-154) ve Ü. Özcan'ın imar faaliyetlerini değerlendirdiği tebliğleri ile sona ermektedir (s. 155-159).

Kongre sonunda yapılan değerlendirmeden de anlaşılmaktadır ki, imar mevzuatı ve planlama konusunda henüz bir kurumsallaşmaya gidilememiştir.

Türkiye III. Şehircilik Kongresi

III. Şehircilik Kongresi, XV. Türkiye Şehircilik Günü etkinliği olarak 6-8 Kasım 1991'de İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü tarafından düzenlenmiştir. Kongrede "Türkiye'de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 yılın Değerlendirilmesi" ana başlığı ile şehirciliğimiz masaya yatırılmıştır. Özellikle son 30 yılın dik-kate alınmasının sebebi, planlı kalkınma programlarının yapıldığı dönemde, şehirciliğimizin muhasebesinin yapılması ve yapılan planların ne ölçüde başarılı olduğunun gözden geçirilmesi arzudur.

Kongrede sunulan tebliğlerin sayısının fazla olması ve benzer konulardaki tebliğlerin az olması nedeni ile otuurlara herhangi bir başlık verilmemiştir. Oturumlarda benzer konular bir araya getirilmeye çalışılmışsa da, çoğunda başarısız olmuştur. Kongrede sunulan tebliğler yayımlanmıştır.³ Tebliğlerin yedi tanesi, basım tarihine kadar düzenleme komitesine ulaşmadığı için kitapta yer almamaktadır.

Kongrenin giriş tebliğlerinde önce R. Keleş (s. 9-16) ve ardından da İ. Tekeli; planlı dönemin bir değerlendirmesini yaparak kent hakkında geliştirilen kuramların pratiğe nasıl yansıdığını incelenmektedir (s. 17-25). İller Bankası'nın imar planlaması sürecindeki konumuna II. Kongrede değinilmişti idi. III. Kongrede ise, bu görüşler, İ. Gülgeç tarafından genişletilerek ve tablolarla desteklenerek ele alınmıştır (s. 26-34). R. Beyru, İzmir'de planlamanın son 30 yılını ele almış ve İzmir'de planlama konusunu tüm detayları ile anlatmıştır (s. 78-89). Son 30 yılda planlamada yaşanan düzen-sizlikler kongrede değerlendirilen önemli konularından biriydi. Mimar Sinan Üniversitesi, Türkiye'de planlama sürecinin son 30 yıllık sürecini ele almıştır (s. 91-112). Yıldız Teknik Üniversitesi (s. 182-190) ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi (s. 208) adına sunulan tebliğlerde, bu üniversitelerin planlamaya katkılarını ve gözlemlerine yer verilmiştir. Planlamada son 30 yılda etkin olan kurumlar, görevleri ve görevlerini ne

3 *Türkiye 3. Şehircilik Kongresi*, DEÜ, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İzmir, 1991.

ölçüde yerine getirdikleri tartışılan diğer bir konuyu teşkil etmektedir (s. 114-134). Şehirciliğimizin gelişiminde sosyal bilimlerin rolü üzerinde durularak, sosyal bilimcilerin sorumluluğuna E. M. Işıkpınar tarafından değinilmiştir (s. 145-150). A. T. Karaçorlu, tebliğinde kent planıcısının işlevini belirtmiş (s. 154-158), imar planlarının mülkiyet sahiplerini nasıl etkilediği üzerinde duran Ş. İnankul, taşınmaz malların yasalar karşısındaki durumuna değinmiş ve yasalardaki boşlukları vurgulamıştır (s. 159-168). Y. B. Ergen planlama mevzuatını oluşturan yasalar arasındaki ilişkiyi ve çelişkileri ele alırken (s. 169-174); D. Erol ve C. Erol, yerel ile merkezî yönetim arasındaki yetki sorununu, TBMM tutanakları ve GAP Projesi imar uygulamaları örneğinde, değerlendirmiştir (s. 175-181).

O. Kuntay, karşılaştığı planlama sorunlarını ve planlamada başarısızlığın sebeplerini zikretmiştir (s. 205-207). H. Kaptan, ulaşımda son 30 yılda yaşanan değişimlere değinmiş ve ulaşımda kullanılan vasıtaların değişmesinin, şehrin ve trafiğin değişmesine etkisini ortaya koymuştur (s. 227-233). A. Uzel son 30 yılda kentleşme ve şehircilik anlayışını değerlendirmiş ve Çukurova Kentsel Gelişme Projesini, planlama-uygulama ilişkileri içinde ele almıştır (s. 234-247). Ş. Ergin, S. Sevinç ve G. Alpaslan İzmir Karşıyaka'da uygulanmaya çalışılan "açık-yeşil alan" oranının formüllerini vererek bu formüllerin nasıl uygulanacağını anlatmışlardır (s. 248-255). N. Ökten, mahalle ölçeğinde imar planı uygulamalarına Trabzon'un Kemer kaya Mahallesi örneğinde değinmiştir (s. 258-268). M. Ocakçı, İstanbul'da imalat sanayinin gelişimini ve değişimini ele alarak imalat sanayiine ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur (s. 269-276). S. Erdoğan, Ankara'daki tekstil ve hazır giyim sanayinin özelliklerini ve bu sanayide çalışan işçi profilini değerlendirmiştir (s. 279-284). Kentsel planlamada istenilen hedefe ulaşamamanın sebeplerinden birinin, tasarım ilkeleri ve finansman parametrelerinin yeterli düzeyde dikkate alınmaması ve belirlenememesi olduğunu belirten G. Özaydın ve L. Özaydın, tasarım ilkelerinin gerekliliği üzerinde durmuşlardır (s. 286-295). G. Ertaş, Türkiye'de turizm planlaması ve karşılaşılan zorluklar üzerinde durarak önemli turizm gelişim projelerine değinmektedirler. Turizm hakkındaki diğer bir tebliğin sahibi olan P. Korça, turizm konaklama tesislerinin dağılımını tablolar eşliğinde sunmuştur (s. 306-316). I. Kızıoğlu, Palandöken Dağları'nda turizm geliştirme programları üzerinde durmuş ve projenin kış turizm merkezlerine örnek olabilecek bir çalışma olabileceğini belirtmiştir (s. 318). İ. Büyükdogan, Edirne'nin tarihî dokusunun günümüz yerleşim alanları ile ilişkisini ele almıştır (s. 330-334). R. Erdem, tarihî eserlerin korunmasındaki en önemli problemlerden biri olan "ekonomik" problem üzerinde durarak, belirli zaman dilimlerinde tarihî eserlerin onarımı için ayrılan miktarlara ve koruma için fon ayıran kurumlara ilişkin bilgiler vermektedir (s. 335-344). N. Görer ve N. Gültekin; kültürel mirası koruyarak turizm planlamasının beklentilerine karşılık verebilecek bir planlama yaklaşımını irdelemiş ve bir yöntem araştırması yapmışlardır (s. 356-362).

G. Gezim ve P. Kiper, kıyılara ilişkin yasal düzenlemeler ile kıyı planlama sorununu masaya yatırırken (s. 363-368); A. S. Sert, kıyı mevzuatının tarihsel gelişimini sunmuş ve diğer yasaların, Kıyı Yasası ile çeliştikleri noktalara açıklık getirmeye çalışmıştır (s. 383-394). Z. T. Karaman, belediyelerin sorunlarını (s. 370-381), B. Erdican yerel yö-

netim ile merkezî yönetim arasındaki ilişkiyi (s. 398-400) ele almışlardır. Kent kültürü ve kentleşme üzerinde duran A. Sözer, kent kültürüne sahip bir nesil yaratılması gerektiğini belirtmiştir. O. Ekinci, planlamada kültürel kimlik üzerinde (s. 404-412), Y. Yaman ise hemşerilik bilinci üzerinde durmuşlardır (s. 413). K. Türkoğlu, gecekondumeselesindeki gelişmeleri aktarmış ve gecekondumeselesinin ıslahı ve sorunlarına ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur (s. 414-426). H. Türkoğlu toplu konut politikalarına değinmiş (s. 443-449), H. Koç toplu konut kooperatiflerini incelemiş (s. 433-441), F. Çetinkaya ise, büyük bir toplu konut projesi olan Batıkent Projesi üzerinde durmuştur (s. 451-456).

Kongrenin değerlendirme bölümünde kongreden çıkarılan sonuçlar incelendiğinde; planlama, şehircilik hukuku, imar kanunları, bilim-ahlak etkinliği, turizm, tarihî doku gibi şehirciliğimizi ilgilendiren konularda istenen noktaya henüz ulaşamadığı görülmektedir.

Türkiye IV. Şehircilik Kongresi

“Kent, Kültür ve Toplumsal Uyum”un ana başlık olarak belirlendiği kongre, 6-8 Kasım 1996’da Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü tarafından düzenlenmiştir. Kongre 9 oturumda gerçekleştirilmiştir. Bu oturumlar, “İstanbul ve Toplumsal Uyum”, “Kent Kültürü ve Demokrasi”, “Kentsel Sorunlar ve Arayışlar”, “Toplumsal Uyum İçin Sosyal Arayışlar”, “Toplumsal Uyum İçin Kültürel Arayışlar”, “Toplumsal Uyum (Öğrenci Paneli)”, “Kent ve Demokrasi Arayışları”, “Habitat II Değerlendirmesi” ve “Panel Sonuçlarının Değerlendirmesi” olarak belirlenmiştir.⁴

Sunuş bildirisinde M. Çubuk; kentlerimizin sosyal ve ekonomik durumlarını değerlendirerek, kentlerimizde kültürün aktarılmasında mekânın fonksiyonuna değinmektedir. Bir kent kültürünün gerekliliğine ve nasıl gerçekleşeceğine değinen Çubuk, Devlete ve plancılara düşen görevleri hatırlatmaktadır (s. 29). S. Erkün’ün İstanbul’u şiirlerle anlattığı tebliğinde, çarpık kentlerimizin politik nedenlerini ele almaktadır. V. Dökmeci ve S. Konuk; İstanbul’a gelen göçü değerlendirmekte ve illere, bölgelere göre göç oranlarını belirterek bu göçün İstanbul üzerindeki dağılımını incelemektedir (s. 49-53). V. Dökmeci, A. Uyar, U. Kılıçkaya, üç büyük şehrimizde⁵ yaşam kalitesini sosyal uyuma göre değerlendirerek bu şehirlerimizdeki eğitim, su, sağlık, trafik gibi fonksiyonları kıyaslamaktadır (s. 55-58). Kültür yapısının konut yapılaşmasına etkisinin tartışıldığı oturumda, bölgelere göre konut tipleri üzerinde durulmakta, örnek olarak İstanbul’a saçak konumunda bulunan Gebze verilmektedir.

E. M. Işıkpınar insan dayanışmasını kent, kültür ve demokrasi kavramları ile ele almaktadır (s. 79-87). O. M. Dede ve T. Çalgüler bilgi toplumuna geçişte kent kültürünün uyum sorunlarını ele aldıkları tebliğlerinde, geçiş sürecindeki değişimleri incelemektedirler (s. 89-106). Sanayi toplumu ile bilgi toplumu arasındaki farklılıkları tablo ile açıklayan Dede ve Çalgüler, bilgi toplumunda kent kültürünü etkileyen fak-

4 *Türkiye IV. Şehircilik Kongresi*, Ankara: TMMOB, Şehir Plancıları Odası, 1998.

5 İstanbul, Ankara ve İzmir.

törlere işgücü, aile, eğitim ve mekân açısından değinmektedirler. Gıyabında bildirisi sunulan B. Toker, kentleşmenin temel unsurlarını kısaca belirtmekte ve kentsel kültür oluşumunun önündeki engellerin nasıl aşılabacağını maddeler halinde sunmaktadır (s. 112-115). F. Aydoğan; *kent, kentleşme, kentlileşme* ve *gecekondu* kavramları çerçevesinde gecekondu mahallelerinde yaşayan kitlelerin sosyolojik tahlillerini, yapılan anketlerin sonucuna dayanarak değerlendirmektedir (s. 131-143). E. Yaşlıca, E. Tanrıvermiş ve G. Güneş; ilk çağlardan itibaren farklı kültürlerin ve toplumların bahçe düzenleme sanatlarını ve özelliklerini çalışmalarına konu edinmişlerdir (s. 147-166). A. Aksoy, İstanbul'da istihdam üzerindeki değişim ve kutuplaşmayı, Frederick Ebert Vakfı için yürüttüğü araştırmasının sonuçlarından yola çıkarak analiz ederken (s. 193-198); Musevi S. Ovidia, kentlerdeki azınlıkların durumunu, şahsî tecrübesinden hareketle değerlendirmiştir (s. 198-202). Kültürel bölünmeyi, İslamcı yaşam biçimi içinde değerlendiren R. Çakır; bu kitlenin de kendi içerisinde bir üst tabaka oluşturarak bölündüğüne ve dinsel bir kutuplaşmanın içinde ekonomik bir kutuplaşmanın mevcudiyetine dikkat çekmektedir (s. 202-205). M. Özbek ise Kürt göçünü, bu göç sonucu ortaya çıkan sorunları ve Kürtlerin bu konudaki taleplerini gündemine almıştır (s. 205-208).

M. Da Costa Lobo'nun planlama üzerine yaptığı kısa bir sunumdan sonra sözü alan D. Kuban; *kent* kavramının nasıl değerlendirilmesi gerektiğine değinerek, kentlerimize yönelik çalışmalarda sürdürülebilir bir anlayışın hakim olması gerektiğini belirtmektedir. A. Köksal bir kültürün kendisini yeniden üretip üretmediğini İstanbul örneğinde incelerken, H. Süher, demokratikleşme sürecinde kentlerin önemine dikkat çekmektedir. H. Yavuz ise toplumsal uyum için farklılaşmanın ve özerkleşmenin önemini vurgulayarak, bu farklılıkların aidiyet ve kimlik düzleminde ortaya çıkabileceğinin üstünde durmaktadır (s. 240-242). Demokrasinin temellerini, *kent* kavramı çerçevesinde açıklayan N. Öktem, göçebe ve yerleşik toplumun özelliklerine değinmektedir (s. 294-297). İ. Bilgin, XI. yüzyıla kadar geriye giderek Avrupa'daki şehir olgusunu incelemekte ve büyük şehirlerin kuruluşunda demokrasinin etkinliğini vurgulamaktadır (s. 298-301). İ. Alaton demokrasi ile üretim arasındaki ilişkiyi ekonomik gerekçelerle açıklamaktadır (s. 302-306). Kongre çerçevesinde düzenlenen öğrenci panelinde 5 üniversiteden (ODTÜ, İTÜ, YTÜ, DEÜ, MSÜ) 6 öğrenciye, "Kent, Kültür ve Toplumsal Uyum" üzerine kısa birer konuşma yapmaları için söz verilmiştir. Kongrenin devamında Habitat II ve IV. Şehircilik Kongresi'nin sonuçlarının değerlendirilmesi yapılmıştır.

Türkiye V. Şehircilik Kongresi

IV. Kongre sonrasında Dünya Şehircilik Günü Daimi Komitesi, düzenlenen bir protokol ile TMMOB Şehir Plancıları Odası'na taşınmıştır. V. Kongre, düzenlenen 4 kolokyumun ardından, Şehir Plancıları Odası tarafından düzenlenen ilk kongre olma özelliğini taşımaktadır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne aday olarak kabul edilmesinden sonra Şehir Plancıları Odası, kongrenin konusunu "Avrupa Birliği Süreci ve Planlama" olarak belirlemiş ve kongreyi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Şehir ve Bölge Planlama Bölümü ile birlikte düzenleme kararı almıştır.

Kongrenin alt başlıklarını “AB Süreci ve Planlama Eğitimi”, “AB Süreci ve Kent Planlaması”, “AB Sürecinde Bölgesel Kalkınma Politikaları”, “AB Süreci ve Çevre Politikaları”, “AB Süreci, Kent Yönetimi ve Karar Alma Süreçleri” oluşturmaktadır.⁶

Giriş bildirisinde İ. Tekeli, AB'nin 1958 Roma Antlaşması ile başlayan resmî tarihine kısaca değinir ve Türkiye'nin 1959'daki başvurusu ile başlayan sürecin geleceğini değerlendirir (s. 45).

AB Süreci ve Planlama Eğitimi

G. Tankut'un başkanlığını yaptığı ilk oturumun temasını “AB Süreci ve Planlama Eğitimi” oluşturmaktadır. S. Göksu; AB'ye üye olacak bir Türkiye'nin AB ülkelerindeki planlama eğitimlerini taklit etmek yerine, alternatif bir eğitim anlayışın geliştirilmesinin gerekliliği üzerinde durur (s. 54). Planlamanın pratiğe yansımadaki sorunlara da değinen Göksu, planlamanın toplum ile ilişkisinin de sorunlu olduğunu altını çizer (s. 56) ve AB sürecindeki Türkiye'de planlama eğitiminin nasıl olması gerektiğini ifade eder. Gazi Üniversitesi adına sunulan bildiriye, Avrupa ve Türkiye'deki planlama eğitiminin mevcut durumuna ve yeniden yapılanmasına yönelik çalışmalar incelenmekte, AB çerçevesinde yürütülen Socrates, Leonardo Da Vinci, gençlik programları üzerinde durulmakta, yükseköğretimde ileriye yönelik yapılacak çalışmalara değinilmektedir.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) 1963 yılında başlayan Şehir Planlama eğitiminin, çok yeni bir bilim dalı olduğunu belirten H. B. Yakar ve Z. Yenen, bu durumun doğurduğu zorluklar üzerinde durmaktadırlar (s. 84-88). Z. M. Enlil; 25 Mayıs 1998 Sorbonne Bildirgesi ile belirlenip, 19 Haziran 1999 Bologna Bildirgesi ile geliştirilen Yüksek Öğretimde Avrupa Alanı [“European Higher Education Area”] sürecine ve bunu takip eden 2001 Salamanca, Prag ve Göteborg konvansiyonlarında atılan adımlara değinmektedir. Bu sürecin İngiltere'deki planlama eğitimine yansımalarını inceleyen Enlil, eğitim sürecinin bileşenlerini açıklamaktadır.

İstanbul Teknik Üniversitesi adına sunulan bildiriye AB kapsamında planlama yapan birliklere (RSAI, ERSAs, AESOP, ECTP, RTPI) değinilerek, genel olarak Türkiye'de bölge planlama ve İTÜ'de bölge planlama eğitiminin tanıtımı yapılmaktadır (s. 111-123).

AB Süreci ve Kent Planlaması

Ç. Keskinok, “Türkiye'de Kent Planlamasının Sorunları ve AB Süreci” isimli bildirisinde, AB'nin mekânsal planlama dayanaklarına değinmekte ve AB'nin mekânsal planlamasının, Türkiye için bir anlam taşımadığının altını çizerek karşıt bir görüş sunmaktadır (s. 129-137).

Y. Oral ve S. Ecemiş; AB sürecinin Türkiye'deki metropoliten planlamanın kurumsallaşması üzerindeki etkilerini ele alarak, Türkiye'de metropoliten planlama çalışmalarını sistemleştirmek ve kurumsallaştırmak için atılması gereken adımları belirtmektedir (s. 161-167).

6 *Türkiye V. Şehircilik Kongresi*, Ankara: TMMOB, Şehir Plancıları Odası, 2001.

F. E. Tanrıkulu; mekânsal planlama, yerel yönetimler ve İller Bankası'nın yerel yönetimler ile ilişkisini belirterek İller Bankası'nın AB sürecindeki konumuna değinmektedir. (s. 169-175)

AB Sürecinde Bölgesel Kalınma Politikaları ve Planlama

AB'ye aday ülkelerin AB bölgesel politikalarına uyum sürecini Polonya, Slovenya ve Çek Cumhuriyeti örneğinde ele alan F. Ç. Oralalp, bu ülkelerin üye oldukları takdirde yapısal ve uyum fonlarından yararlanabilme şartlarına değinmektedir (s. 183-194). İ. Dinçer, AB'nin bölgesel politikaları üzerinde durarak, bu amaca yönelik oluşturulan fonlara ve bu fonların kullanıldığı alanlara işaret etmektedir. Yapısal fonlar için hedef bölgeler üzerinde durulmakta ve Türkiye'de bölgesel farklılıklardan doğan problemler incelenmektedir (s. 202).

H. Özgür ve S. Azaklı; Türkiye'deki kırsal alan sorunlarına, kırsal kalkınma modellerine, AB'nin kırsal kalkınma politikalarına ve Türkiye-AB arasındaki kırsal kalkınma politikalarının farklılıklarına değinmektedirler.

AB Süreci ve Çevre Politikaları

Bu oturumda; AB'nin temel hukuk belgelerindeki *çevre* kavramı üzerinde durulmakta, AB'nin çevre örgütlenmesi ve çevre eylem programları incelenmektedir. Türkiye'de çevre hukuku sorunları ve politikaları üzerinde durularak aday ülkeler ile AB arasındaki çevresel özelliklere işaret edilmektedir. AB'nin çevre politikasına uyum için öngörülen dönüşümler ve bu dönüşümlerin kısa-orta vadedeki öncelikleri belirlenerek 2001 yılı içerisinde gerçekleştirilen çalışmalar üzerinde durulmaktadır. N. Görer, AB çerçevesinde kıyı alanlarının korunmasına ilişkin politikalara değinerek Türkiye'de kıyı alanlarında yapılan yönetim planlarını değerlendirmektedir (s. 309-316). M. Gürkan, kültürel mirasın korunmasında AB projeleri, özellikle de MEDA'nın finanse ettiği programlar ve içerikleri üzerinde durmakta ve Kültür Bakanlığı'nın bu programlara katılımını değerlendirmektedir (s. 321-325).

AB Süreci, Kent Yönetimi ve Karar Alma Süreçleri

E. Göral, yeni bir prosedür olan *sübzidiite* [yetkilendirme] üzerinde durmakta ve bu ilkenin tanımını ve önemini belirtmektedir (s. 330-336). Sivil Toplum Kuruluşlarının [STK] AB sürecindeki yeri üzerinde değerlendirme yapan P. K. Shehrin, AB ülkelerindeki STK'ların faaliyetlerini anlatmaktadır. (s. 353-361)

IV. Kongre'de başlatılan öğrenci paneli uygulaması V. Kongre'de de devam etmiş ve herbiri farklı üniversitelerden 9 öğrenciye "AB Süreci ve Planlama" konusunda söz hakkı verilmiştir. Kongre, başkanlığını Korel Göymen'in yaptığı genel değerlendirme paneli ile sona ermiştir.

HABİTAT II "Kent Zirvesi İstanbul"

Türkiye'de düzenlenmiş önemli şehircilik toplantılarından biri olan *HABİTAT II*, 3-12 Haziran 1996'da İstanbul'da, Büyükşehir Belediyesi'nin ev sahipliğinde düzenlenmiştir. 10 gün boyunca süren toplantılarda 9 konu başlığı belirlenmiş ve her gün, fark-

lı bir başlık altında şehirciliğimiz ve şehirciliğimizi ilgilendiren birçok konu masaya yatırılmıştır. Son gün kongrenin genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Kongrenin oturum başlıkları “Şehir, Aile, Kadın ve Ev”, “Şehir, Din ve Kültür”, “Şehir ve Farklı Kimlikler, Çok Kültürlülük”, “Şehir Ulaşım ve Çevre”, “Su Arzı ve Farklı Kültürlerde Su Kullanımı”, “Şehir ve Çocuk”, “Şehir ve Gençlik; Uyuşturucu-Akıl Hastalıkları”, “Şehir Planlaması”, “Şehir ve Nüfus” ve “Genel Değerlendirme” olarak belirlenmiştir.⁷

Şehir, Aile, Kadın ve Ev

M. A. Enis, dinî ve fizikî açıdan *su* meselesini ele almaktadır (s. 13-18). İ. Gelani, şehir planlamada nebevî sisteme atıfta bulunarak, planlamada dinî bir alternatif sunmaktadır (s. 19-22). Şehirli aile ve kadın sorununa eğilen I. Hadzic, kendi memleketi olan Bosna’dan örnekler vererek, aile yapısının savaş sürecindeki konumuna değinmektedir. (s. 23-25)

Suudi Arabistan’daki kadınların eğitim sorunu üzerinde duran N. Abdelmogney Said, kadınların iskân ve gelişme sürecindeki konumunu belirtmektedir. (s. 26-32) Ailenin evsizliğini fizikî ve metafizik (gaybî) olarak değerlendiren C. Aktaş, özellikle fizikî açıdan evin taşıması gereken anlam üzerinde durmaktadır. (s. 33-40) Aile yapısının korunması üzerinde duran H. Hatemi, bu konudaki anayasal eksikliklere değinmektedir (s. 41-53).

Şehir, Din ve Kültür

“İnsan Şehri: İman Şehri” başlıklı tebliğinde, insanın şehre şekil verdiği gibi şehrin de insana şekil verdiğini belirten P. Manzur, şehir kavramının Yunanlılarla başlayan süreci üzerinde durarak İslam’ın site anlayışına değinmektedir (s. 63-77). A. H. Koshak; cami, okul, ev tasarımında dikkat edilmesi gereken İslamî esaslara dikkat çekmektedir (s. 78-95). M. Gazali İslam şehirlerinin kültürel ortamına değinmekte, S. Özkan dünyanın en büyük mimarlık ödülü olan “Ağa Han Mimarlık Ödülü”nü tanıtmaktadır. (s. 104-108)

M. Armağan, “Dişi ve Erkek Şehirler” başlıklı tebliğinde, dişi (üreyen) şehirler üzerinde durmaktadır (s. 109-111). N. Gürdoğan, “Şehirlerin Farklı Dinî Kimlikleri” başlıklı tebliğinde, İslam şehirlerinin fizikî yapısı üzerinde kısa bir değerlendirmede bulunmaktadır (s. 112-114). N. Cebeci, Sanayi Devrimi ile başlayan şehir kirliliğinin “sürdürülebilir kalkınma” ile değil, insanın varoluş gayesini anlaması ile mümkün olacağını üzerinde durmaktadır (s. 122-127). İ. Canan, insan-medeniyet, şehir-medeniyet ilişkisi üzerinde durmakta ve Hz. Peygamber’in şehirciliğine değinerek ideal bir şehir tanımı yapmaya çalışmaktadır. M. Aydın, çevre ile ilgili ayetlerden hareketle İslam’ın çevre konusundaki hassasiyetini anlatmaktadır (s. 149-154).

Şehir ve Farklı Kimlikler, Çok Kültürlülük

J. Shera, İngiltere’de farklı dinlerin bir arada yaşama tecrübesine değinerek, post-modern çağın hoşgörüsünden istifade edilmesi gerektiğini belirtmektedir (s. 157). Z.

⁷ HABİTAT II, *Kent Zirvesi*, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997.

Serdar, *çokkültürlülük* kavramını eleştirerek, siyasi, ekonomik ve diğer iktidarlara eşit ulaşma fırsatının olmadığı bir yerde çokkültürlülükten bahsedilemeyeceğini bildirmektedir (s. 167-168). H. Nooreddin, İslam şehirlerinde boşluk tasarımı ve ara geçişler için kullanılan *el-fina* denilen düzenlemeye değinmektedir (s. 169-178). İ. Musa ırkçılığın tarihini ve ırkçılığın neden olduğu sorunları, Güney Afrika'yı örnek vererek incelemektedir (s. 180-185). B. Eryılmaz, İstanbul'un çok kimlikli yapısı üzerinde durarak, birçok dinin bir arada yaşama tecrübesinin temellerine inmektedir (s. 186-189). "Şehir Yönetimi" isimli tebliğinde merkeziyetçi ve adem-i merkeziyetçi bir yönetim yapısına değinen Ö. Dinçer, geleneğinden kopmuş bir toplumun yeni kavramlı değerler ile parçalanmasının olumsuzluğuna dikkat çekmektedir (s. 190-195). E. Mahçupyan; şehirlerin, iktisadî ve kültürel kimliğin kurulmasındaki önemine değinerek, şehrin büyümesi ile bu iki bağın çeşitlendiğine, dolayısı ile koşulların sağlanması için bireyler arasında bir sözleşmenin gerekliliğine işaret etmektedir (s. 201-205). Ekolojik kriz üzerinde duran M. Abdulkadir; krizin sebeplerine ve köklerine inerek İslam'ın tabiata bakışını değerlendirmekte ve İslamî bir bakış açısı ile çözüm önerilerinde bulunmaktadır (s. 210-223).

Şehir, Ulaşım ve Çevre

L. Aerberhard, Zürih merkezli İnşaat İşleri Temel Araştırmalar Enstitüsü'nün geliştirdiği fuar-ticaret merkezli "şehir" projesini tanıtarak her yapı birimi için gerekli alan ve maliyeti vermektedir. Şehrin tabiat ile uyum problemleri üzerinde duran M. W. Davies, tabiat anlayışımızın sorgulanması gerektiğini ifade etmektedir (s. 238-239). Şehirlerdeki hava kirliliği meselesine eğilen M. Öztürk, sorunun çözümü için tavsiyelerde bulunmaktadır (s. 272-275). İstanbul'un kent içi ulaşımına değinen M. Kantarcı ise toplu ulaşım konusunda atılması gereken adımlar üzerinde durmaktadır (s. 276-278).

Su, Çocuk ve Şehir

Su konusu üzerine gerçekleştirilen oturumda, su arzı ve kullanımı üzerinde durulmuş, İstanbul'da su ve atık su yönetimine değinilmiş, İstanbul'un temiz su ihtiyacının nasıl karşılanacağına dair bilgiler verilmiştir. Farklı kültürlerde su kullanımı üzerinde durularak kanalizasyonun kullanıldığı tarım topraklarındaki kirlenmenin boyutları ortaya konulmuştur. Oturumda en son olarak İslam'ın çevreye verdiği değer ele alınmıştır.

K. Noschis, çocuk için oyunun önemine değinerek, oyun sürecinde çevrenin rolüne ve şehrin çocuğu ne şekilde etkilediğine değinmektedir (c. II, s. 14-20). Uluslararası çocuk hakları sözleşmesi ve bu sözleşmenin iç hukukta işler hale getirilmesi üzerinde durularak, çocuk yargılamasının uluslararası boyutlarına değinilmektedir.

Şehir, Gençlik, Uyuşturucu ve Akıl Hastalıkları

R. Frager modern şehirlerin 2 önemli psikolojik sorunu olan anomi ve yabancılaşma kavramlarına dikkatleri çekmekte ve yabancılaşmanın farklı biçimleri üzerinde durarak sorunun çözümüne yönelik tavsiyelerde bulunmaktadır (c. II, s. 47-56). "Şehir ve Sosyal Davranışlar" başlıklı tebliğinde H. M. Ateşin, şehir ile ilgili kavramlara ve

bu kavramların içeriklerine değinmektedir (c. II, s. 61-74). Şehrin aklı hastalıklar ile ilişkisini inceleyen S. Saygılı, şehirlerin insan fitratına uygun olması gerektiğinin altını çizmektedir (c. II, s. 75-81).

Şehir Planlaması

Sürdürülebilir kalkınma ile kalkınmakta olan ülke şehirlerini inceleyen T. Şekur, sürdürülebilir kalkınmanın şartlarına değinmektedir (c. II, s. 95-103). Şehir bahçelerinin manevî açıdan değerlendirmesini yapan R. Ş. Kazımi, güzelliğın maneviyat ile ilişkisini incelemektedir (c. II, s. 104-111). S. Küçük ve M. Ilıcalı, İstanbul'da arazi kullanımının ulaşım ile ilişkisini incelediğı tebliğinde, 2010 yılına yönelik ulaşım çalışmaları hakkında bilgi vermektedir (c. II, s. 112-124). İstanbul'un fizikî yapısına ve tarihsel sürecine değinen L. Altun, İstanbul'un demografik yapısını özetleyerek konut sorunu için yeni alternatifler sunmaktadır (c. II, s. 125-147). İstanbul kültürünün varlığını tartışan S. Ökten, tebliğini İstanbul'u anlatarak bitirmektedir (c. II, s. 177-184).

Şehir ve Nüfus

P. Harrison, en ücra köylerde dahi gördüğü Batılılaşma eğilimleri ve kültürel çeşitliliği yok eden araçlar üzerinde durmaktadır (c. II, s. 187-196). Belediyelerin idarî ve maddî sorularını tebliğine konu eden A. Bilgin, kaynak sorununun çözümü için atılması gereken adımlara değinirken (c. II, s. 197-207); H. Ürün, Konya Belediyesi'nin faaliyetlerini anlatmakta; K. Gür, Konya'da çarpık kentleşme ve hava kirliliği meselesini ele almaktadır. Ü. M. Yazan, İstanbul'un nüfus yapısına tarihi süreci dikkate alarak değinmekte ve bazı seyahatların İstanbul tasvirlerini dile getirmektedir (c. II, s. 208-213).

Değerlendirme Paneli

9 gün boyunca süren toplantılarda ele alınan konuların genel bir değerlendirmesi; H. Hatemi, Ö. Dinçer, B. Eryılmaz, A. Bulaç ve H. Besli tarafından yapılmıştır. Kongre sonunda Ö. Dinçer, B. Eryılmaz, A. Bulaç ve H. Besli katkıları ile hazırlanan HABİTAT II "Türkiye Ulusal Raporu ve Eylem Planı Taslağı" üzerine görüşler sunulmaktadır.

Sonuç

Ülkemizde periyodik olarak düzenlenen panel, kolokyum ve kongrelerin yanı sıra değişik zaman ve mekânlarda düzenlenen toplantılarla, şehircilik konusunda büyük birikimler bir araya getirilmektedir. Özellikle Dünya Şehircilik günlerinde bugüne kadar düzenlenen 5'i kongre olmak üzere toplam 29 toplantıda yüzlerce nitelikli bildiri bir araya getirilmiş, şehircilik konusunda çalışan herkesin istifade edeceği dev bir kaynak yaratılmıştır. Türkiye'deki şehircilik meselelerine yönelik çalışmaların sonuçlarının pratiğe yansımaları ise istenen düzeyde gerçekleşmemektedir. 1986 Şehircilik Kongresinde imar mevzuatı masaya yatırılmış, ancak 1991 Şehircilik Kongresinde de görüldüğü üzere, imar planlamasında henüz bir kurumsallaşmaya gidilememiştir. 1990'lı yıllara kadar yerel yönetimlerin birçoğunun sadece günü kurtarmaya yönelik çalışmaları ve şehircilik meselelerine ciddi olmayan bakışlarının sonucunda, kendilerinden

sonra yönetimi üstlenenlerin omuzlarına daha büyük bir yük binmektedir. Bugün gerekli görüldüğü için yapılan bir toplu konut projesinin, karayolunun veya raylı sistemin 40-50 sene sonraki konumunu görmeden atılan adımlar gelecekteki yerel yönetimlerin başını ağrıttacaktır. Örneğin trafik yoğunluğunun olmadığı bir dönemde yapılan İstanbul'daki Vatan ve Millet caddeleri, daha sonraki dönemlerde tarihî yapıların dışındaki hareketliliği de kendisine çekerek alternatifi olmayan caddeler konumuna gelmektedir. Sorunun çözümü; üretilen projelerin sadece bugünün değil, 40-50 yıl sonrasının şartlarında dahi hizmet verebilmesi veya projelere kolayca alternatif üretilmesi ve başta şehir plancıları ile yerel yönetimler olmak üzere, planlama konusundaki tüm karar organlarının bu birikimden istifade etmesi ile mümkündür.

Congress for Urbanism in Turkey

Evren AYDIN

Abstract

In addition to Town Planning Day meetings which have been held every year since 1977, various conventions concerning several issues closely related to town planning are organized in Turkey. Town planners, local governors and lots of people from different professions benefited from the share of experiences here. In this study, I will mention the history of World Town Planning Day meetings in Turkey. The Turkey Town Planning congresses which are organized as an activity on the World Town Planning Day are reviewed, before the issues that had been discussed in the Habitat II summit are reminded.

Keywords: City, Public Improvements, Culture, Residence, Environment.

Türkiye'de Şehircilik Kongreleri

Evren AYDIN

Özet

Türkiye'de, 1977'den bu yana her sene düzenlenen şehircilik günü toplantılarının yanı sıra, şehirciliğimizi yakından ilgilendiren birçok konuda seminer, sempozyum ve kongreler düzenlenmekte ve başta şehir plancıları, yerel yönetimler olmak üzere birçok meslek grubunun istifade edeceği birikimler bir araya getirilmektedir. Bu çalışmada Dünya Şehircilik Günü toplantılarının Türkiye'deki kısa geçmişi, Dünya Şehircilik Günü etkinliği olarak düzenlenen ve şehircilik ile ilgili önemli konuların tartışıldığı Türkiye Şehircilik Kongreleri ile Habitat II Kent Zirvesinde tartışılan konulara kısaca değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Şehir, İmar, Kültür, Konut, Çevre.